

SELLYEI KASTÉLYPARK

Alapadatok

- Létesítmény neve, címe: Sellyei Kastélypark,
7960 Sellye Köztársaság tér, 977 hrsz.
- Létesítmény fő funkciói, tevékenységei: Az őshonos védett fajok megőrzése
Az egyéb, jelentős botanikai értékkel rendelkező
fajok megőrzése
Természetvédelmi terület környezetének
megőrzése, gondozása
- Létesítmény üzemeltetési módja: 100 %-os saját tulajdonú gazdasági társasággal
kötött közszolgáltatási szerződés keretében
- Létesítmény tulajdonosa: Sellye Város Önkormányzat
- Létesítmény üzemeltetője: Sellye Kommunális Beruházó és Szolgáltató Kft.

Általános bemutatás

A Sellyei kastélypark a dél-dunántúli régióban, Baranya megye délnyugati részén, a Sellyei Járás központjában, Sellyén található, a település középpontjában helyezkedik el 7 hektárnyi területen. A park kialakítása a 19-20. század fordulóján történt, korabeli jellegzetes historizáló stílusjegyeit ma is őrzi. A birtok, amelyhez a park tartozott, egykor a Batthyány család tulajdona volt, majd házasság révén került a Draskovich család tulajdonába, akik a parkot kialakították.

A kastélypark Sellye déli részén terül el, átlagos tengerszint feletti magassága 111 m. A park területe a vonatkozó helyrajzi számot is tekintve kinyúlik egészen a Köztársaság térre, ezt a részt „Kisparknak” nevezik.

A 19. század végén a kastélytól délre eső részen úgynevezett pleasure ground-ot alakítottak ki a Draskovichok – ez a része a parknak a Mértani kert – de ez a rész „franciapark”-ként is említhető. E területre jellemző, hogy szabályos, szimmetrikus mértani alakzatokat követve került kialakításra. A kor stílusának megfelelő növényeket használtak fel ennek a parkrésznek a kialakításakor. A park területét a továbbiakban angolpark stílusban parkosították. A növények telepítése során ez esetben a tájképi jelleg kialakítására törekedtek a stílusiránynak megfelelően. A kastély körül túlnyomó részt örökzöldeket találunk, a peremterületek felé haladva pedig a lombhullató fajok aránya növekszik. A park úthálózata jól elkülönülő szektorokra bontja a területet. Az utak gyöngykavicssal felszórt sétautak. A park nyugati felén az utak mentén végig folyóka csatornák húzódnak, melyek a víz elvezetését szolgálják. A park területén található egy filagória, amely a grófi időkből származik. Továbbá két szökőkút is említhető a Kastélyparkban, amelyből az egyik napjainkban is üzemel a Kastély előtti területen, a másik pedig elbontásra került a Kastélypark keleti részén helyezkedett el.

A Sellyei Kastélypark országos jelentőségű természetvédelmi terület, valamint műemléki védelmet is élvező terület, mely egyben a szintén országos műemléki védetségű Draskovich-kastély műemléki környezete. A kastélypark közparkként funkcionál és szabadon látogatható.

A Sellyei Kastélypark nyitvatartása

A Sellyei Kastélypark egész évben látogatható reggeltől sötétedésig nyári és téli nyitvatartással:

A nyári nyitvatartás (Április 1. – Szeptember 30.): 06:30 – 20:00

A téli nyitvatartás (Október 1. – Március 31.): 06:30 – 18:30

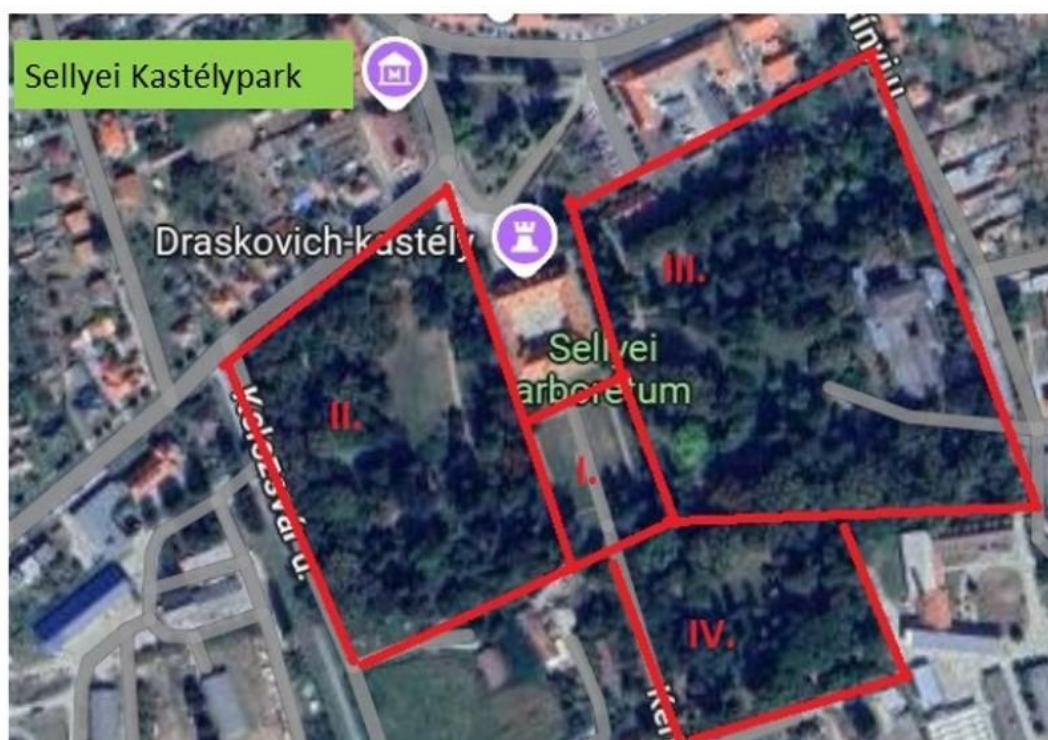
A Sellyei Kastélypark rövid birtoklástörténete és fejlődése

A kastélyt 1744—1750 között gróf Batthyány Lajos építtette. A Batthyány család a XVIII. században élte fénykorát, Lajos (1696-1765), valamint Károly József (1698-1772) idején. Lajos halála után Batthyány Ádámra szálltak az alsó-kerületi uradalmak, így Sellye is. Batthyány Ádám és gróf Strattmann Eleonóra házassága révén jött létre a Batthyány–Strattmann kettős családnév. Ezen ág későbbi leszármazottja (Batthyány Károly Józsefen keresztül) Batthyány–Strattmann Erzsébet volt. Erzsébetet Draskovich Károly (1807—1855) vette feleségül, s a kastély a sellyei uradalommal együtt ekkor került nászajándékként a Draskovich család birtokába. Ebből a házasságból született Draskovich János (1844—1910), aki feleségül vette gróf Erdődy Júliát, s házasságukból született a sellyei uradalom utolsó ura, Draskovich Iván (1878—1963). A kastélyparkot ő tette igazán nagyra és fajgazdaggá. Draskovich Iván apja az 1850-es években a kastély körül több melléképületet lebontatott, hogy helyére az akkori divatnak megfelelően angol stílusú parkot hozzon létre. A park területe ekkor kezdett jelentősen gyarapodni. 1895—1905 között Iván gróf tovább növelte a park területét, valamint hozzálatott jelentős mértékű átalakításához. Ebben az időszakban nyerte el mai kiterjedését és kialakítását.

A keleti részt egészen a mai általános iskoláig terjesztette ki, és a nyugati oldalt is bővítette. A sellyei uradalom ezután egészen 1945-ig a Draskovichok kezében maradt: a kastély-együttes története az 1880-as évektől a második világháborúig mindössze két családtaghoz (apa-fia), id. és ifj. Draskovich Ivánhoz fűződik, akik ebben az időszakban folyamatos, nagyszabású kertkialakítást végeztek. A második világháború alatt a hosszú életet megélt ifjabb Ivánt és gyermekeit elűzték Sellyéről, s a II. világháborút követően a grófi kastélyt és parkját államosították. A 20. század második felében az államosított birtok jelentős részét fokozatosan kifarcellázták, a kastély-együttest övező mezőgazdasági területek (szőlős, gyümölcsös, vadaskert) részben a település belterületévé váltak. A kastély és parkja az állam tulajdonában maradt a rendszerváltásig, azonban a mintegy 12 hektáros egykori uradalmi központi részek és a park kezelése a négy évtized alatt több kézen ment át, illetve területe felaprózódott, részben magántulajdonba került. 1964-ben a kastély falai közé a Földművelésügyi Minisztérium által alapított Mezőgazdasági Technikum diákotthona költözött, napjainkban viszont már nem funkcionál a Kastély diákotthonként. A park területéből leválasztott, elszakított területrészek a rendszerváltást követően (1990-es években és az ezredfordulón) részben magántulajdonba kerültek. A jelenleg parkként funkcionáló 977. helyrajzi számú terület Sellye Város Önkormányzat tulajdonába került, napjainkban is önkormányzati fenntartásban gondozzák a Sellyei Kastélyparkot.

A Sellyei Kastélypark részei

- I. Mértani díszkert
- II. Nyugati díszkert
- III. Keleti díszkert
- IV. Déli díszkert

Mértani díszkert

A kastélyépület déli főhomlokzata előtt a Draskovich grófok a 19. század végi kertépítészeti stílusra jellemző mértani díszkertet, ún. pleasure ground-ot létesítettek a Sósvertikére irányuló látványtengely két oldalán, szimmetrikus elrendezésben. A teraszos, téglány alaprajzú terület a délkeleti irányú sósvertikei látvány- és szimmetriatengely mentén került kialakításra, s eredeti formai kialakítását ma is őrzi. A kastélyépület déli homlokzatának közepén egy díszes kerti kapu vezet ki az udvarból az épület előtereként funkcionáló felső teraszra. A felső terasz kiszélesedését kétoldalt szimmetrikusan egy-egy egynyári szegéllyel körbevett, téglalap alaprajzú gyepes ágyás kísérte. Az ágyások közepén egy-egy virágtartó áll. A felső terasz lezárását a sósvertikei tengelyben elhelyezett, vörös mészkőből készült bábos korlát adja, amely egyúttal a lentebbi teraszok felé vezető, rézsűbe helyezett lépcsősort és a látványtengelyt is kihangsúlyozza. E lépcsősor alján a két eltérő szintkülönbségű terasz elválasztásaként keresztben (a főtengelyre merőlegesen) egy sétaút vezet, majd további három, rézsűbe épített lépcsőfok vezetett le az alsó sík teraszra.

A kettős lépcsőzet után következik egy négyszög alakú, mértani rendben formált kertrész (maga a pleasure ground), amelynek sík gyepes területe a keleti és nyugati oldalán kettős sövényfallal záródik, amelyek között mindkét oldalon sétaút húzódik. A déli oldalán a mértani kertnek sövényfal fut, amely így keretezte a középtengelyre merőlegesen a kertet, egyben keresztstányt alkotva.

A sövényekkel így módon körbezárt terület a középtengely mentén szimmetrikus megformálást kapott. A sík, gyepes terület mértani közepén egy nyolcszög alakú virággrupp található. A mértani kertrész szimmetriatengelye dél felé egy nyílegyenes sétányban folytatódik.

Mértani kert napjainkban:

Mértani kert a grófi időkben:

Nyugati díszkert

A parkot a századfordulón új területek hozzácsatolásával nyugati, keleti és déli irányban is megnövelték. A kastélytól nyugatra a park mintegy 2 hektárnyi területén terül el a nyugati díszkert. E nyugati kertrész úthálózatát a korra jellemző peremes vonalvezetéssel hozták létre, a kastélyhoz közelebb eső íves útja a korábbi sósvertikei út vonalán lett kialakítva. Ettől nyugatra egy dupla peremelő utat építettek, amely a kastély északnyugati sarkánál kapcsolódott a belső ívhez. A nyugati kertrészen az utak ma is eredeti kialakításukat őrzik: bogárhátú, gyöngykavicszal felszórt utak, a meredekebb lejtésű részekben két oldalt U-profilú téglákból kirakott folyókával.

A nyugati kertrészben telepített szoliter növényfoltok illetve a kastélytól nyugatra (középen) kialakított nagy tisztás, a peremelő utak, valamint a számos örökzöld és különleges növény mind a kései tájképi korszak és a dendrológiai kertek jellegzetes stílusjegyei.

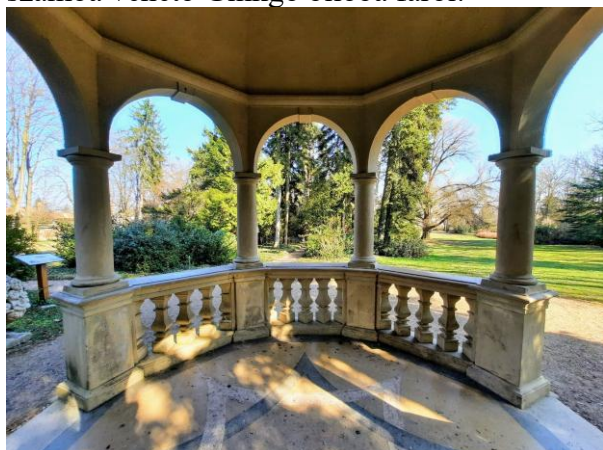
Fotók a nyugati díszkertben lévő vérbükk együttesről és a körülötte elterülő illír sáfrány mezőről:

Keleti díszkert

A park keleti részének létrehozása a korábbi gazdasági épületek megszüntetésével, valamint az attól távolabbra fekvő, vélhetően korábban haszoncélú zöldfelületek bevonásával történt. A kert keleti határvonalát a mai Zrínyi utca vonalában húzták meg, több helyen ma is ez az utca tekinthető határvonalnak. E kertrész útvonalvezetése nem volt oly szépen kimunkált, mint a nyugati kertrészé, ez többek között abból is adódhatott, hogy nem teljesen érintetlen terület bevonásáról volt szó, hanem egy korábban is művelés alatt álló kerti területről, melynek 20. század eleji kialakítását részben meghatározhatták a már korábban ott fennálló viszonyok. Út vezetett a majorság felé, valamint a kertben létesített építmények, műtárgyak felé is, azonban a hangsúlyt nem kimondottan az épített elemek nyújtották e kertrészben, hanem a változatos növénycsoportok, dendrológiai különlegességek, amelyek kellő mértékben ellensúlyozták az útvonalvezetés hiányosságait. A dendrológiai gyűjteményen kívül néhány kerti építmény is helyet kapott ebben a kertrészben. A kastélytól keletre, egy S ívű lépcsőt építettek, amely egy mélyebben fekvő területre vezetett, ahol a grófi időkben tenispályát alakítottak ki. A lépcsőtől délre, illetve a kastély keleti oldalát övező rézsű aljában egy műkőből készült kis kerti pavilont (filagóriát) építettek. A filagória alaprajza nyolcszögű, bábos korlátja a déli főtengelyben álló kőkorlátot idézi. A filagória a keleti rész sétaútjait érintő kis tér közepén áll, amelyhez a magasabban álló kastélytól egyenes lépcső vezet le, ennek alsó végénél két oldalon íves támfal veszi körbe a filagória területét.

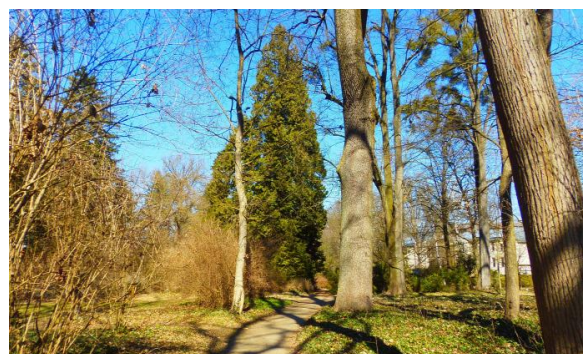
Fotók a keleti díszkert kastély alatti területéről, a filagóriáról és a hatalmas méretű, ritkaság számba vehető Ginkgo biloba fáról:

Déli díszkert

A park déli részét a 20. század második-harmadik évtizedében alakították ki, vélhetően ezt a területrészt kapcsolták hozzá legutoljára a park mai területéhez. A kert déli irányú bővítése a középtengely hosszának növelését is eredményezte. A mértani kerttől délre a nyugat-keleti irányban vezető út módosításával új kereszteződés alakult ki, közvetlenül a mértani kert déli szélén, a középtengelyben. Ezen a helyen egy második virággrupp vagy gruppkültetés létesült, amelynek nyári kiültetése többnyire Canna fajtákból áll. A déli irányban folytatódó főtengety e ponttól kezdve két oldalon fasor kíséri.

Fotók a déli díszkert területéről:

Természeti értékek bemutatása

A Sellyei Kastélypark legfőbb értékét történetisége mellett maga a növénygyűjtemény gazdagsága adja. Kiemelkedő értéke a Sellyei Kastélyparknak a több száz lombhullató és örökzöld fajokból álló dendrológiai gyűjteménye. A Kastélypark területén több mint 480 féle fásszárú és közel 200 féle lágyszárú taxon található. A lágyszárú aljnövényzet faji összetétele szoros kapcsolatban áll az ormánsági erdőkkel (gyertyános-tölgyesek, tölgy-kőris-szil ligeterdők), s e fajok túlnyomó többsége őshonos.

A dendrológiai-botanikai szempontból kiemelkedő értékű fásszárú egyedek közül mintegy 10 egyed a 300cm-es törzs körméretet meghaladja, ezek a park famatuzsálemek, fajtájukat tekintve pedig a következők: *Platanus acerifolia*, *Quercus robur*, *Tilia tomentosa*, *Maclura pomifera*, *Ginkgo biloba*, *Fagus sylvatica* 'Atropunicea'; *Abies nordmanniana*, *Pseudotsuga menziesii*, *Aesculus hippocastanum*; és további jelentős méretű, 200cm törzskörméret feletti egyedek is találhatóak a parkban az alábbi fajokból: *Calocedrus decurrens*, *Gleditsia triacanthos*, *Acer campestre*, *Picea abies*, *Abies cephalonica*, *Thuja plicata*, *Taxodium distichum*, *Taxus baccata*. A kastélypark területén számos kiemelkedő gyűjteményi értékkel bíró jövevényfaj, található. (néhány példa közülük: *Abies nordmanniana*, *Abies cephalonica*, *Abies koreana*, *Pseudotsuga menziesii*, *Acer davidii* subsp. *grosseri*, *Maclura pomifera*, *Magnolia* fajok, *Calocedrus decurrens*, *Cryptomeria japonica*, *Macropanax rosthornii*, *Xanthocyparis vietnamensis*, *Zelkova serrata*, *Pinus heldreichii*, *Cephalotaxus harringtoniana*, *Cedrus* fajok, *Taxodium distichum*).

Kerttörténeti szemszögből vizsgálva a növényállományt megállapítható, hogy a park idősödő állománya éppen azt jelzi, hogy az eredeti telepítésű dísznövényekből igen sok fennmaradt, ezért ezek a botanikai értékük mellett kiemelkedő történeti értékkel is bírnak.

A Sellyei Kastélyparkot dendrológiai különlegességeinek védelme érdekében 1966-ban országos védettségű természetvédelmi területté nyilvánították.

A Sellyei Kastélypark állatvilágának jellegzetessége a sokszínű madárvilág, amelynek tagjai a különböző cinege fajok, (amelyek itt is telelnek), őszapók, feketerigók, sárgarigók, ökörszemek, fülemülék, kakukk, balkáni gerle, seregély, harkály, pintyek, baglyok, stb. Emellett a park élővilágát gazdagítják a fürgé mókusok, pelék, südisznók, nyestek, Hüllők és kételtűek közül megemlítendő: zöld gyík, fali gyík, vízisikló, erdei sikló, rézsikló, erdei béka, barna varangy, stb.

A sellyei kastélyparkban található védett növényfajok

Összesen 20 védett faj található a sellyei kastélyparkban, melyekből kettő faj fokozottan védett. A parkban élő védett fajok eszmei értékéről a 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet I. számú melléklete rendelkezik. A park területén legmagasabb eszmei értéke (250 000 Ft) a fokozottan védett királypáfránynak van. Eredeti vegetációból legfeljebb a szártalan kankalin (*Primula vulgaris* Huds.), a szúrós csodabogyó (*Ruscus aculeatus* L.) és a bársonyos görvélyfű (*Scrophularia scopolii* Hoppe) maradhatott a területen. A többi védett faj minden bizonnyal ültetés eredménye, hiszen régen előszeretettel ültettek a parkokba dekoratívabb megjelenésű vadon élő fajokat.

A parkban található védett fajok, melyek a 2010-2014-es rehabilitáció előtt is jelen voltak:

Illír sáfrány (*Crocus tommasinianus* Herb.)

Az illír sáfrány a kastélypark egyik leglátványosabb növénye, szépségét csak fokozza, hogy a park délnyugati részén a három idős vérbükk alatt tömegesen fordul elő, állománya kb. 282.000 töre tehető. ez a hatalmas szám tartalmazza a nem virágzó, fiatal egyedek számát is, a virágzó egyedek száma 102.000 körülire tehető. Az IUCN 2001-es besorolási rendszere alapján veszélyeztetett faj. A jelenleg érvényes 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet I. számú melléklete szerint az illír sáfrány védett faj, eszmei értéke 50 000 Ft. E növényfaj rendszertanilag a nőszirmfélék családjába (*Iridaceae*) tartozik, hazánkban egyetlen helyen számít őshonosnak, mégpedig Tolna megyében, Gyulaj környékén. Virágzása már február második felében is megkezdődhet, legkorábban ekkor találkozhatunk halványlila virágaival. A nyári hónapokban a növény teljesen eltűnik a szemünk elől, visszahúzódik hagymagumójába, hogy erőt gyűjtsön a következő évi virágzáshoz.

Hibrid sáfrány (*Crocus*)

Külön említést érdemel az illír sáfrány populációjánál előforduló hibrid eredetű sáfrány, melyről csak feltételezhető, hogy az illír sáfrány és a kárpáti sáfrány hibridje. A lepelcimpák csúcsán található sötétebb folt a kárpáti sáfránnyal való rokonságára enged következtetni, de azt sem zárhatjuk ki, hogy esetleg a nemrégiben felfedezett halvány sáfrányhoz lenne köze. Pontos meghatározásához genetikai vizsgálatokra lenne szükség. Mivel hazánkban az összes vadon előforduló sáfrányfaj védett, ezért az említett hibrid faj is védettként kezelendő a törvények szerint.

Havasi ribiszke (*Ribes alpinum* L.)

A havasi ribiszke a köszmétefélék családjába (*Grossulariaceae*) tartozó, hazánkban ritkán előforduló, sarjtelepeket alkotó sűrűn ágas cserje. A havasi ribiszke közép-európai flóraelem, mely előfordul Közép-Európa magas- és középhegységeiben, a síkvidéken többnyire elvadultan, északon Skandináviáig, nyugaton Angliáig hatol, de előfordul még Közép- és Dél-Franciaország hegyvidékein is. Délkeleten szigetszerűen előfordul a Kaukázusban, Északkelet-Törökország és Észak-Írán hegyeiben is. Dél-Európában megtaláljuk a Balkán- és a Dinári-hegységben, az Appenninek északi részein és a Pireneusokban is. Legdélebbi állományai Marokkóban találhatók az Atlasz-hegységben.

Vertikális elterjedése alapján montán–szubalpin fajnak tekinthető. Az Alpokban 2000 m-ig hatol, a Kárpátokban 450—1800 m-es magasságban él, míg az Atlasz hegységben 2200 és 3300 m között élnek az állományai. Hazánkban csak a Bakonyban, a Bükk-fennsíkon, a Torna-karszton és a Zemplénben találhatók honos állományai. Virágai egyivarúak vagy felemásak, melyek felálló virágzati tengelyű, murvalevelek hónaljából eredő fürtökben nyílnak. A virágok halványzöldek, néha barnásak. Gömbölyű bogyói aprók, csupaszak, pirosak, ízetlenek. Virágzása már március végén megkezdődhet, termését június végétől augusztusig érleli. Hazánkban rendszertelenül, árnyékos helyen szinte egyáltalán nem terem. A park középső területén több, nehezen elkülöníthető sarjtelepe található. A jelenleg hatályban lévő 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet I. számú melléklete szerint a havasi ribiszke eszmei értéke 10 000 Ft.

Téltemető (*Eranthis hyemalis* Salisb.)

Alacsony termetű, mindössze 5—10 cm-es kora tavaszi geofiton faj, mely gumóval telel át. Az egész növény csupasz, hajtásán egyetlen, viszonylag nagy, sárga virág fejlődik. Virágzási ideje február–márciusra tehető, a virágokat rovarok, főleg méhek porozzák. Gyertyános— és cseres—tölgyesekben, valamint keményfa–ligeterdőkben találkozhatunk vele elsősorban. Magyarországon szóróványosan fordul elő, főleg a Dunántúlon. Megtalálható többek között a Pilisben, a Budai-hegységben, a Balaton-felvidéken (Aszófő), a Balfi-dombvidéken (Szárhalm), a Zselicben (Almáskeresztúr), Külső-Somogyban, a Kisalföldön és a Mezőföldön (Vajta). A fajról megjegyzendő, hogy hazánkban már a XVII. századtól dísznövényként ültetik. A kertekből kivadulva már a hazai flóra teljes értékű, meghonosodott tagjának tekinthetjük. Több populációja él parkokban, kertekben. A jelenleg hatályban lévő 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet I. számú melléklete szerint a téltemető eszmei értéke 5 000 Ft.

Fűzlevelű gyöngyvessző (*Spiraea salicifolia* L.)

A havasi ribiszke és a téltemető mellett a park területén a fűzlevelű gyöngyvessző is minden bizonnyal betelepített faj. Közép-Európában 1568 óta foglalkoznak a faj termesztésével. Általában 0,5—2 m magasra nő meg, vesszői vékonyak, levelei szórt állásúak, virágai rózsaszínűek, kétivarúak, rovar megporzásúak. Virágzása júniustól augusztusig tart. A növény vegetatív úton (sarjakkal) is igen jól szaporodik, ahogy ezt a parkban található sarjtelepek is igazolják. A fűzlevelű gyöngyvessző boreális elterjedési jellegű, eurázsiai (euroszibériai) faj, melynek elterjedési területe igen széles (Közép–Európától Szibérián és Kelet–Ázsián át egészen Alaszkáig). Hazánkban kizárólag Belső-Somogyban tekinthetjük őshonosnak (Darány környéke – Totyogó, Nagyberék, Kerek-tó, stb.), de sok helyen él kivadult populációja is (Nyírábrány, Nagyhuta, Kőszeg, Nagykanizsa, Szombathely, Pálháza, stb.). A fűzlevelű gyöngyvessző a jelenleg hatályos 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet I. számú melléklete szerint védett faj, eszmei értéke 10.000 Ft. Az IUCN besorolás szerint veszélyeztetett faj.

Bársonyos görvélyfű (*Scrophularia scopolii* Hoppe)

A bársonyos görvélyfű előfordulása a park területén teljesen új adat. Minden valószínűség szerint az egykor itt élt vegetáció maradványaként van jelen. A faj dél-eurázsiai flóraelem. Legmagasabb hazai előfordulása a Mecsekben 630 m-en van a Zengő nyugati gerincén, azonban hazánk legnagyobb hegységeiben nem található meg, tehát Magyarországon síksági-szubmontán elterjedésű fajnak tekinthetjük. Magyarországon először Kitaibel Pál fedezte fel Babócsa környékén. Később előkerült Győr–Moson–Sopron megyéből, valamint a Zselicből és a Mecsekből is. Sellye környékén előfordul még Bogdásán, Hobolban, Drávasztárán, Lakócsán, Pettenden, Harkány környékén, valamint a Nyugati– és a Keleti–Mecsekben. Hazánkban többnyire bolygatott tölgy—kőris—szil ligeterdőkben és gyertyános—tölgyesekben jelenik meg. Előnyben részesíti az elgyomosodott erdőszéleket, gyakran léniák mentén, nyiladékokban is megjelenik. A bársonyos görvélyfű virágzása június–júliusra tehető, mely elhúzódhat

novemberig is. A területen élő populáció nagysága mindössze 35—45 tőre tehető, életfeltételeinek biztosítása fontos feladat kell, hogy legyen a jövőben. A jelenleg hatályban lévő 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet I. számú melléklete szerint a bársonyos görvélyfű védett faj, eszmei értéke 5000 Ft.

Szúrós csodabogyó, egértövis (*Ruscus aculeatus* L.)

Másik, vélhetően az eredeti vegetáció maradványaként megmaradt fajunk a szúrós csodabogyó, mely a csodabogyófélék (*Ruscaceae*) családjába tartozik. A *Ruscus* nemzetség mindössze öt fajt számlál, melyek a Földközi-tenger térségében élnek. Hazánkban e nemzetségnek két faja honos, ezek közül az egyik a *R. aculeatus*. Az „egértövis” elnevezést onnan kapta, hogy régen a kamrában garázdálkodó egerek ellen az ételre tették, így az egér nem merete megközelíteni az ételt, mert a szúrós növény megvédte azt. Szára elágazó, klorofill-tartalmú, zöld. A növény levélnek látszó szervei valójában levélszerű szárok (*fillokládiumok*) melyek a szárral együtt nyújtják az asszimilációs felületet. Szárak több éven át kitelelnek, korlátolt növekedésűek. A virágok a fillokládiumok közepén, apró murvalevelek hónaljából rendszerint kettesével fejlődnek. A parkban élő szúrós csodabogyó példányok száma nagyjából 270-re tehető, ebben benne vannak a legfiatalabb példányok is. Magoncai leginkább a termőképes nőivarú egyedek körül jelennek meg, olykor nagy tömegben. Legnagyobb egyedszámban a franciapark keleti részén fordul elő, de a park számos pontján akadnak kisebb-nagyobb telepei. A Sellye környékén lévő erdőkben a faj előfordul vadon is, így minden okunk megvan arra, hogy az eredeti vegetáció maradványának tekintsük. A növény védetté nyilvánítására leginkább azért volt szükség, mert a helytelen erdőgazdálkodás veszélye erősen fenyegeti (erdők tarvágása), valamint az emberek élénkpiros termése és örökzöld mivolta miatt előszeretettel ültetik kertekbe. A jelenleg hatályban lévő 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet I. számú melléklete szerint a szúrós csodabogyó eszmei értéke 10.000 Ft.

Szártalan kankalin (*Primula vulgaris* Huds.)

Népi nevén „kásavirágnak” is nevezik (az Ormánságban szinte csak így ismerik). Kis termetű, (5—12 cm magas) évelő faj. Levelei ráncosak, szélük begöngyölt, tölevélrózsát alkotnak. Virágai halvány sárgák, torkuk sötétebb árnyalatú, kora tavasszal (általában márciusban) nyílnak. Főleg mészkerülő bükkösök, gyertyános—tölgyesek, szurdokerdők, ritkábban száraz tölgyesek növényfaja. Hazánkban sokfelé előfordul, de előfordulásai nagyrészt a Dunántúlra korlátozódnak. A szártalan kankalin dísznövény is, többfelé élnek kivadult populációi. A park területén e növény három ponton található meg, közülük a legnagyobb egyedszámban (80—90 tő) a park központi részén, a télmetető élőhelyének közvetlen közelében található. Egy kisebb foltban (20—30 tő) a park keleti szélén, a középiskola mögött is megjelenik, valamint egyetlen tő található a park délkeleti részén odvas keltikék és szellőrózsa fajok társaságában. Védettsége leginkább azzal indokolható, hogy az emberek előszeretettel ültetik kertjeikbe, mint dísznövényt, csökkentve ezzel a vadon élő populációk tőszámát. A másik veszélyeztető tényező az ember környezetromboló- és átalakító tevékenysége és az ezt kísérő agresszív fajok (pl. alkörmös, magas aranyvessző) megjelenése. A 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet I. számú melléklete szerint a szártalan kankalin védett faj, eszmei értéke 5000 Ft.

A kastélypark felújítása során, ill. azt követő években betelepített védett fajok:

1. Sárga sászliliom (*Hemerocallis lilio-asphodelus*) Fokozottan védett, eszmei értéke 100.000,- Ft
2. Kockásliliom (*Fritillaria meleagris*) eszmei értéke: 50.000,- Ft
3. Struccpáfrány (*Matteuccia struthiopteris*) eszmei értéke: 50.000,- Ft
4. Gímpáfrány (*Phyllitis scolopendrium*) eszmei értéke 5000,- Ft
5. Szálkás pajzsika (*Dryopteris carthusiana*) eszmei értéke: 5000,- Ft

6. Királypáfrány (*Osmunda regalis*) Fokozottan védett, eszmei értéke 250.000,- Ft
7. Szirti fanyarka (*Amelanchier ovalis*) eszmei értéke: 10.000,- Ft
8. Molyhos madárbirs (*Cotoneaster tomentosus*) eszmei értéke: 10.000,- Ft
9. Pofók árvacsalán (*Lamium orvala*, Trakoscan-i várkastély mellől származik!) eszmei értéke: 50.000,- Ft
10. Lónyelvű csodabogyó (*Ruscus hypoglossum*) eszmei értéke: 50.000,- Ft
11. Kikeleti hóvirág (*Galanthus nivalis*) eszmei értéke: 10.000,- Ft
12. Jerikói lonc (*Lonicera caprifolium*) eszmei értéke 5000 Ft

A sellyei kastélyparkban található gyógyhatású növényfajok

Mezei cickafark (*Achillea collina* J. Becker in Rchb.)

Elsősorban a növény teáját fogyasztják. A bőr- és nyálkahártya gyulladásait csökkenti, fertőtlenítő, görcsoldó, ugyanakkor étvágyjavító hatása is van. A virágzata 0,2-0,5 % illóolajat tartalmaz. További hatóanyagai a szeszkviterpén vegyületek, flavonoidok, azulének, keserűanyagok és terpenoid jellegű vegyületek. Drogja: szárított virágzat (*Achilleae flos*), szárított növény (*Achilleae herba*), valamint illóolaja (*Achilleae aetheroleum*).

Vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum* L.)

Gyógyászati célra a növény kérgét (*Hippocastani cortex*), levelét (*Hippocastani folium*) és magját (*Hippocastani semen*) használják fel. Levelét ritkábban használják fel, mint a magját és a kérgét. Magja eszcent és cseranyagot tartalmaz, belőle étkezésre alkalmas zsírsolajat, alkoholt, ragasztót (dextrin) készítenek. Magjából előállított készítmények eredményesen használhatók visszeres értágulatok, ödémák, trombózis és vizenyők kezelésére. A kéregből előállított készítmények kelések, bőrbántalmak ellen használhatók, továbbá az érfal ellenállóságát növelik és az UV-sugarak elnyelése folytán bőrvédő hatásuk is van.

Egybibés galagonya (*Crataegus monogyna* Jacq.)

Többnyire kis fává fejlődő faj. Drogként a növény virágos-leveles hajtását (*Crataegi summitas*) gyűjtik a virágzás kezdetén, de a levelét (*Crataegi folium*), termését (*Crataegi fructus*) és virágát (*Crataegi flos*) külön is felhasználják. A növény hatóanyagai között szerepelnek procianidinek, flavonoidok, fenolkarbonsavak, valamint a termésben karotinoidok is. Az előállított drogból teát készítenek, mely szívelégtelenségekre, gyors szívverésre, magas vérnyomásra (főleg idős emberek esetében) alkalmazható. Javítja a szívizom munkabírását, enyhe nyugtató hatással is rendelkezik. A növény kivonatait számos fitogyógyszer készítésénél felhasználják.

Páfrányfenyő (*Ginkgo biloba* L.)

Kétlaki, nagy termetet elérő, lombhullató fa, mely Kínában honos (a sellyei kastélyparkban nő- és hímivarú egyed is található). Levelei (*Ginkgo bilobae folium*) flavonoid, ginkgolid-A, -B, -C és bilobalid tartalmúak, emiatt a kivonatából előállított készítmények szabadgyök-fogó hatásúak. A növény hatóanyagainak további fontos hatása, hogy a vérlemezék összetapadását gátolják, ezáltal javítva a vér folyékonyságát. A növényből előállított készítmények kiválóan alkalmazhatók az időskori leépülés ellen, memóriazavar leküzdésére, agyér-elmeszesedés okozta panaszok és az Alzheimer-kór ellen is. Javítják az agy és a bőr vérellátását, védik a testszöveteket az oxigénhiány káros hatásaival szemben, fokozzák a szellemi teljesítőképességet és az emlékezőtehetséget. Drogjának vizes kivonata házilag nem alkalmazható, mivel értékes hatóanyagait vízzel nem lehet kioldani. Kelet-Ázsiában magas keményítő tartalmú magját pirítva fogyasztják.

Fekete bodza (*Sambucus nigra* L.)

Kis fává nőhet, de legtöbbször csak cserjeként találkozhatunk vele. Drogot a növény virága (*Sambuci flos*) és termése (*Sambuci fructus*) szolgáltat. Virága 2-3 %-ban tartalmaz flavonoidokat (pl. rutin, kvercetin), 0,02 – 0,2 %-ban illóolajokat, valamint 1 %-nál kevesebb szaponint és nyálkaanyagot. A termésben antioxidáns hatású antocián (szambucianin) van, de szerves savak, cukrok, valamint vitaminok (A, C) is találhatóak benne. Virágdrogjának izzasztó, enyhe vízhajtó, köptető, gyulladáscsökkentő és antivirális (vírusellenes) hatása van. Termése enyhe hashajtó hatású és fontos vitamin forrás, emiatt sok teakeverékben felhasználják.

Gyermekláncfű (*Taraxacum officinale* Weber ex Wiggers)

Évelő, tölevélrózsás, gyöktörzsos növény, mellyel főleg gyepekben, bolygatott termőhelyeken találkozhatunk. Drogot a növény gyökeres tölevélrózsája (*Taraxaci herba cum radicibus*) vagy gyökere (*Taraxaci radix*) ad. A herbában szeszkviterpének, keserűanyagok, flavonoidok, karotinoidok, fenolsavak (pl. kávésav), fitoszterolok, triterpén glikozidok és kálium található. A gyökérben az előzőeken kívül 25 %-ban előfordul inulin, valamint cukrok (glükóz, fruktóz). A növény drogjait felhasználják vízhajtó és fogyaszto teakeverékekben, de egyéb hatásai is ismertek, mint pl. gyulladáscsökkentő, epehajtó, étvágygerjesztő és enyhe hashajtó hatás.

Vérehulló fecskefű (*Chelidonium majus* L.)

Évelő növény, mely első évben tölevélrózsát fejleszt, majd a második évben virágzik. Drogként felhasználható a növény szárított föld feletti virágos hajtása a tölevélrózsával (*Chelidonii herba*) és a gyökere (*Chelidonii radix*) is. Tejnedve narancsszínű, kb. 20 féle alkaloidot tartalmaz (pl. kelidonin, berberin). A drogokban sokféle sav fordul elő, mint pl. kaledonsavak, almasav, borostyánkősav és citromsav. Kelidonin nevű hatóanyaga a központi idegrendszerre nagy dózisban bénító hatású, egyébként a morfinhoz hasonló, de gyengébb fájdalomcsillapító hatása van. Egyéb jótékony hatásai is ismertek: görcsoldó, antivirális (herpesz, szemölcs), baktériumölő, vérnyomásmelőző és epehajtó hatás.

Lándzsás útifű (*Plantago lanceolata* L.)

Tölevélrózsás évelő növényfaj, mely legtöbbször gyepekben, utak mentén fordul elő. Drogként a növény szárított levele (*Plantaginis lanceolatae folium*) szolgál, mely iridoid-glikozidokat (pl. aukubin), nyálkát, cukrokat, flavonoidokat, cseranyagot, fenol-karbonsavakat, C-vitamint, kumarint, valamint cink- és káliumsókat tartalmaz. A növény drogjából készült termékek (tea, szirup, borogatás) felhasználhatók köhögés, légzőszervi megbetegedések, krónikus bronchitis és hasmenés ellen, továbbá enyhe antibiotikus hatással is rendelkeznek, valamint bőrgyulladások kezelésére is alkalmasak.

Erdei fenyő (*Pinus sylvestris* L.)

Nagy méreteket elérő őshonos, erdőalkotó fafajunk. Drogként a növény több részét is felhasználják, így például a tavaszi fiatal hajtásokat („gyertyákat”), melyeket általában más drogokkal társítva köptető készítmények előállítására használnak, a fenyő illóolaját pedig légcsőhurut, hörghurut esetén használják belélegeztetés céljára. A fenyőgyantát gyógytapaszok, ragtapaszok, kötszerek rögzítésére szolgáló ragasztófolyadék előállítására használják, illetve a szappaniparban is használatos. A fenyőkátrányt hígabb oldatként használják kenőcsök, lemosószeres, gyógytapaszok és gyógyszappanok készítésére (pl. ekcéma, pikkelysömör és a bőr zsírosodásának zavaraira).

Kislevelű- és nagylevelű hárs (*Tilia cordata* Mill. & *T. platyphyllos* Scop.)

Mindkettő hársfaj hazánkban őshonos. A harmadik honos hársfajunk, az ezüsthárs (*Tilia argentea*) nem alkalmas drog előállításra allergén hatása miatt. Drogként a hársak murvalevéllel együtt szedett és szárított virágzatát használják (*Tiliae flos*). A drogban több fontos hatóanyag található, mint pl. a flavonoidok, illóolaj, nyálka, ciánglikozid és cseranyag. Drogja száj- és toroköblítő vizek, valamint bőrápoló készítmények alapanyagául szolgál, a belőle készített tea pedig meghűlés esetén fogyasztandó, izzasztó, köptető, nyálkaoldó, vizelethajtó, gyomorerősítő és enyhe nyugtató hatású. A hársfajok fatestének elszenesítésével készül az orvosi szén egyik fajtája, mely bélfertőzés vagy vastagbélhurut esetén bélgázok megkötésére szolgál.

Fekete nadálytő (*Symphytum officinale* L.)

Érdeslevelűek családjába tartozó évelő faj, mely vizes, üde termőhelyeket kedvel. Drogként a növény gyökerét (*Symphyti radix*) és levelét (*Symphyti folium*) használják, melyek cseranyagokat, nyálkát, allantoint, triterpenoidokat, fitoszterineket, rozmaringsavat és aszparagint tartalmaznak. Leveleit egyes országokban zöldséggként fogyasztják, mivel jelentős fehérje- és vitamintartalma van. A gyökér kivonatait kenőcs, paszta formájában alkalmazzák nehezen gyógyuló sebek, lábszárfekély, törések, ízületi gyulladás, reumatikus fájdalmak kezelésére és sportsérülések gyógyítására. Kivonatait a kozmetika iparága is felhasználja ránceltalanító, összehúzó és hámosító készítményekben. A gyökérdrogból előállított készítmények kizárólag külsőleg használandók, mert drogja (főleg a gyökérdrog) májkárosító és rákkeltő anyagot tartalmaz (pirrolizidin-alkaloidák), pl. teaként nem szabad fogyasztani. Terhesség idején bármely készítményének alkalmazása ellenjavallt.

Cserszömörce (*Cotinus coggygria* Scop.)

Hazánk hegyvidékein honos cserjefaj, mely meszes talajt kíván. Drogként a növény levelei (*Cotini folium*) hasznosíthatók, melyek sok cseranyagot tartalmaznak, de ezen kívül van bennük még flavonoid, illóolaj és egyéb szerves savak is. Bizonyítottan jó gyulladáscsökkentő, fertőtlenítő és összehúzó szer. Használata javasolt bélhurut, gyomor- és bélvérzés esetén, de külsőleg is alkalmazzák szájöblögetőként fogíny- és torokgyulladás ellen. Aranyeres bántalmak során ülőfürdőt is készítenek főzetéből. Bélhurut esetén magunk is készíthetünk teát a növény leveléből.

Fagyöngy (*Viscum album* L.)

Egész Európában elterjedt félfélősködő növényfaj. Drogként a növény legfeljebb ceruza vastagságú ágrészei használhatók levelekkel együtt (*Visci stipes*). A drogban erős hatású polipeptid-keverék (0,05-0,1 %) felelős a hatásért. Elsősorban a magas vérnyomás leküzdésére használják, de fontos megemlíteni, hogy immunrendszert serkentő és rákellenes hatással is rendelkezik, mely a viszkotoxinoknak és a lektineknek köszönhető.

Kis meténg (*Vinca minor* L.)

Alacsony örökzöld félcserje, mely gyertyános-tölgyes erdeinkben terem. A növény leveles hajtása (*Vincae minoris herba*) használható drogként, mely több mint 30 indolváz alkaloidot tartalmaz (pl. izovinkamin, vinkamin, vincin). Farmakológiai hatását tekintve vizelethajtó, vérnyomáscsökkentő és agyértágító hatása van. Alkaloidja a Cavinton egyik kiinduló anyaga.

Nagy csalán (*Urtica dioica* L.)

Sokfelé előforduló nitrogénkedvelő, évelő növény. Szinte minden része felhasználható drogként: levele (*Urticae folium*), leveles hajtása (*Urticae herba*) és gyökere, illetve tarackja (*Urticae radix*). Hatóanyaga a levélben és a herbában a klorofill, a karotinoidok, vitaminok és

flavonoidok és szerves savak, a gyökérben pedig kumarin, cseranyagok és szterolok. A növény drogjából készített tea vizelethajtó, vértisztító, valamint reuma és köszvény kezelésére alkalmas. A növény főzelékként is fogyasztható és állatok takarmányozására is alkalmas. Biotermesztésben a csalán kivonatát gombás betegségek és rovarok elleni védekezésnél használják. A csalán a klorofill-előállítás alapanyaga az iparban.

Szagos müge (*Galium odoratum* Scop., syn. *Asperula odorata* L.)

Főleg bükkös, gyertyános-tölgyes erdeinkben gyakori, humuszban gazdag, üde, jó vízgazdálkodású talajokon fordul elő. Drohként a növény virágos hajtása (*Asperulae odoratae herba*) használható. A növény megszáritva kellemes kumarin illatú. Fontosabb hatóanyagai a következők: kumarin-glikozid, iridoid-glikozid, cseranyagok, keserűanyagok és galluszsav. Farmakológiai hatását tekintve izzasztó, nyugtató és májműködést szabályozó hatású.

Szelidgesztenye (*Castanea sativa* Mill.)

A Földközi-tenger tágabb körzetében őshonos, terebélyes koronájú, 20-30 m magas fa. A növény levelét (*Castaneae folium*) gyűjtik drognak virágzás idején vagy még az előtt. Legfőbb hatóanyaga a 10 %-nyi cseranyag, ezen kívül tartalmaz inozitot, pektint, flavonoidokat, cukrot és gyantát is. Összehúzó hatása magas cseranyag tartalmának köszönhető. Droghja köhögéscsillapító gyógykészítmények alapanyagaként is szolgál.

Közönséges borostyán (*Hedera helix* L.)

A földön kúszó vagy járulékos gyökereivel kapaszkodó évelő, örökzöld növényfaj, mely az aráliafélék (=borostyánfélék) egyetlen honos, hazai képviselője. Drohként a növény levelét (*Hederae helix folium*) gyűjtik, hatóanyagai a triterpén szaponinok (hederoszaponin-C), szeszkviterpének, rutin és alkaloidok. Farmakológiai hatását tekintve köptető, nyálkaoldó, enyhe görcsoldó, ezen kívül antibakteriális hatással is bír.

Fotók a Kastélyparkról:

